

ZSOLNAI JÓZSEF: BEVEZETÉS A PEDAGÓGIAI SZAKIRODALMI ALKOTÓMUNKA TECHNIKÁJÁBA

Kaposvár, 1975. 112 oldal. A pedagógia időszerű kérdései Somogyban 27. szám

Jelentős „útmutatót” ad ZSOLNAI József a pedagógia területén tevékenykedő kutatók, publikáló szakemberek, záródolgozatokat, szakdolgozatokat készítő egyetemi és főiskolai hallgatók részére. A 112 oldalas munka jelentőségét — hasznos szerepét a pedagógiai irodalom színvonalának emelése érdekében — mutatja, hogy rövid idő alatt kétféle kiadásban is megjelentették. Kiadta a Somogy megyei Továbbképzési Kabinet az 1971-ben indult, „A pedagógia időszerű kérdései Somogyban” c. sorozata 27. tagjaként, és a Művelődésügyi Minisztérium Pedagógusképző Osztálya.*

A szerző e munkájával segít mindazoknak az alkotni vágyó pedagógusoknak (beleértve az egyetemi és főiskolai hallgatókat is), akik „igényes tapasztalataik”, kutatási eredményeik közzététele érdekében kívánják elsajátítani a tudományos gondolkodás és a kutatói gyakorlat alapjait, azzal a szándékkal, hogy a jövőben egyre több valóban tudományos, tartalmilag és formailag is jól szerkesztett neveléstudományi mű születtesen.

Ennek a feladatnak maradéktalanul megfelel e munka, többek között azért is, mert *alapvető könyvtárhasználati és kutatásmetodikai ismereteket* együtt közöl.

A különböző műfajok, források, katalógusok, a pedagógiai kutatás módszereit leíró, tömör, lényegyet kiemelő tudományos igényű meghatározásokon túl a szövegben és az egyes fejezetek végén közölt „Jegyzetek”-ben megkapjuk a témához szükséges hazai szakirodalmat. A pedagógiai kutatás azon területeiről, amelyekről már korábban jelentős összefoglaló mű, tanulmány stb. jelent meg, kevésbé részletesen ír (pl. a pedagógiai kísérletről), a jegyzetekben azonban felsorolja a témában megjelent műveket, így biztosítva a teljességet.

A könyv hét fejezete a következő témákkal foglalkozik: 1. Forrásismeret — elsődleges források. 2. Forrásismeret — másodlagos források. 3. Forráskeresés általános kérdései. 4. A tudomány és a tudományos kutatás alapproblémái. 5. A pedagógiai kutatás. 6. A pedagógiai tapasztalat. 7. A szövegalkotás általános tudnivalói.

E témákban valóban *technikai* kérdésekkel foglalkozik a szerző, természetesen oly módon, hogy ahol és amennyiben szükséges, tájékoztat *elméleti szinten is*. Megismertet a különböző műfajokkal, és e műfajok pontos definícióival hozzásegíti az alkotókat, hogy írásaik műfaját minden esetben pontosan meghatározhassák, hogy például különbséget tudjanak tenni a tanulmány és a referátum, a kutatói jelentés és az előterjesztés, a közlemény és a tudósítás, a riport és az interjú stb. között. A *cikk* leírása például a következő: „Rendkívül széles skálájú műfaj. A politikai vagy szoros szakmai értelemben vett problémaelemzés a tárgya. Érinthet átfogó problémát és részkérdést. Megtűri a szubjektív hangvételt is. Főbb fajtái: a) A vezércikk: legfőbb funkciója az időszerű problémaexponálás. Lehet propaganda célú, kapcsolódhat eseményhez. Legfőbb jellemzője: az aktuális, az éles kérdésfeltevés, világos vonalvezetés, következetesség, tárgyismeret. (Pl. Borsos István: Mindenáron védjük egymást? = Köznevelés. 30. évf. 23. sz. 2. l.) b) Elméleti cikk: itt a cél nem a közvetlen agitáció, hanem a szakmai-politikai közgondolkodás befolyásolása. Erős logika, elmélyült tárgyi tudás, tételszerű kifejezőmód jellemzi. Az elméleti cikk nem tűri a felületességet, a szubjektivitást.” stb. (12. l.)

Jól igazít el a retrospektív forráskeresés fajtái, a bibliográfiák és katalógusok között. Megismertet a címleírás alkotóelemeivel és készítésével, a katalógusok fajtáival, használatuk alapjaival, a pedagógiai könyvtárhálózattal, és a prognosztikus forráskeresés fontosságával és lehetőségével. Itt is pontos, tudományos definíciókkal segíti az igényes kutatómunkát.

Jelentős a „*A tudomány és a tudományos kutatás alapproblémái*”-t tárgyaló fejezet. A tudomány általános fogalmából kiindulva, a tudománypolitika néhány kérdésével érintve jut el a pedagógiai kutatásokhoz. A tudomány fogalmának meghatározásából a pedagógiai szakírók számára két tanulságot fogalmaz meg:

„a) csak olyan pedagógiai probléma kifejtése indokolt, amely hozzájárul a pedagógiai valóság eddigénél alaposabb elméleti megismeréséhez, a pedagógiai gyakorlat színvonalának javulásához és a pedagógiai valóság előrelátásához.

b) olyan pedagógiai írásoknak van csak értelme, melyek nem ad hoc jellegűek, nem divatdiktálta helyzetből fakadóak, hanem igényesen kifejtek, s mindenkor igazolhatók, ellen-

* A Művelődésügyi Minisztérium Pedagógusképző Osztálya gondozásában megjelent kiadvány kiegészül *Deli* Istvánnak a szakdolgozatok céljáról, témaválasztásáról szóló bevezető tanulmányával.

örizhetők. Ez tudománypolitikai és kutatásetikai követelmény is. Ez az igényesség szabhat gátat a pedagógiai publicisztikában kimutatható dilettantizmusnak és a pedagógiai valóság újrafelfedezésének.” (46. l.)

Ismerteti az országos pedagógiai intézményeket; a bázisintézmények kutatási területeit, az alap és alkalmazott kutatások célját, a pedagógiai kutatás szakaszait, a kutatás módszereit.

A *pedagógiai kutatás* c. fejezetben többek között foglalkozik a szerző a kutatók előtt álló problémák természetével, a témaválasztás és a probléma kapcsolatával. Három lehetőséget különböztet meg: 1. A problémát felismerheti a kutató maga, 2. felvethetik mások megoldás nélkül, 3. van olyan eset is, amikor a megoldandó problémát mások pontosan megfogalmazzák a kutatók számára. A pedagógiai kutatás első lépése a témaválasztás után a témával összefüggő forrásirodalom tanulmányozása. Jól alkalmazható eligazítást kapunk a szakirodalom-olvasással, az anyaggyűjtés technikájával, a hipotézisek megfogalmazásával kapcsolatban. Tömören összefoglalt része a könyvnek a pedagógiai kutatás módszereit felsoroló, ezeket a módszereket meghatározó, leíró mintegy 30 oldal.

Megszívlelendők azok a tanácsok, amelyeket ZSOLNAI József a „szövegalkotás” általános tudnivalóiról ír. Figyelmeztet a leggyakoribb, legáltalánosabb hibákra. Jól érthető, egyszerű, szemléletes ábrával vázolja fel az írásmű alapszerkezetét.

Befejezésül mellékletként a szerzői jogi törvényt, a bibliográfiai hivatkozás szabványát, és egy bibliográfiát közöl „A tudományos kutatómunka elméletéről, metodikájáról, forrásairól, és a tájékozódás segédeszközeiről” címmel. Ezek is emelik a könyv információs értékét, amelyet jól fel lehet használni az említettekben kívül még a tanár- és tanítóképző főiskolák „Könyvtár-használati ismeretek” és „Bevezetés a pedagógiai kutatómunkába” tantárgyai tanításánál is.

FLECKENSTEINNÉ CSERVENKA JÚLIA

CZESLAW KUPISIEWICZ: METODY NAUCZANIA PROGRAMOWANIEGO

A didaktikai programozás módszerei

Varsó, Państwowe Wydawnictwo Naukowe. 1974. 176 oldal

Lengyelországban a programozott oktatás iránti érdeklődés egyre fokozódik. A pedagógiai folyóiratok hasábjain számos cikk és értekezés jelent meg ebben a problémakörben, s ezenfelül könyvek számoltak be az elért eredményekről. Hiányzott azonban mindezekig a programozás módszereinek kimerítő és hozzáférhető feldolgozása. Az Egyesült Államokban különböző kézikönyvek foglalkoznak a programozással, s a francia munkák is elsősorban „a programok felépítésébe való bevezetést” tűzik ki célul. Az angol Ruleg-módszerű programozó könyvet a Szovjetunióban is lefordították. Mindezek a körülmények arra készítették a szerzőt, hogy könyvében mind a külföldi, mind a hazai eredményeket összefoglalja, különösen a különböző módszerek használatát illetően.

Az első fejezet (a programozott oktatás általános jellemzése) bevezetésében röviden áttekinti az oktatás fejlődését, s úgy véli, hogy a programozott oktatás bizonyos elemei már SZÓKBATÉSNÉL és DESCARTES-nál is megtalálhatók voltak. Utal HERBART, DIESTERWEG, J. DEWEY, J. W. DAVID eredményeire, s összehasonlítja a hagyományos és a programozott oktatás alapelveit.

A hagyományos oktatás alapelvei:

1. szemléletesség
2. a tanulók tudatos és aktív részvétele az oktatás folyamatában
3. hozzáférhetőség (a nehézségek fokozása)
4. a tanulók tudásának tartóssága
5. rendszeresség
6. a tanulók tudásának alkalmazhatósága
7. az elmélet kapcsolata a gyakorlattal

A programozott oktatás alapelvei:

1. kis lépések
2. a tanulók aktivizálása
3. minden felelet azonnali értékelése (önértékelés) és az elkövetett hibák javítása (önjavítás)
4. a tanulás tartalmának és ütemének egyénhez szabása
5. a programozott szövegek empirikus igazolása